

Θρησκεία καί Ἐκκλησία στήν Κοινωνία

Ἡ κοινωνική προσφορά τοῦ Μ. Βασιλείου σέ συνδυασμό μέ τήν ἀγάπη του, τήν ἐξυπνάδα του καί τίς θαυματουργικές του ἐπεμβάσεις φαίνεται καί στό περιστατικό σύμφωνα μέ τό ὁποῖο ὑπάρχει ἡ παράδοση τῆς Βασιλόπιτας, ὅπως τήν διέσωσε ὁ Καθηγητής Φαίδων Κουκουλές, κατά τήν παρουσίαση τοῦ Δημήτρη Λουκάτου. Σύμφωνα μέ αὐτήν «ὅταν ὁ ἅγιος Βασίλειος ἦταν Ἐπίσκοπος στήν Καισάρεια, ὁ τότε Ἔπαρχος τῆς Καππαδοκίας πῆγε μέ σκληρές διαθέσεις νά εἰσπράξει φόρους. Οἱ κάτοικοι φοβισμένοι ἐζήτησαν τήν προστασία τοῦ ποιμενάρχῃ τους. –»Σᾶς προτρέπω εὐθύς, τούς εἶπε ἐκεῖνος, νά μοῦ φέρει ἕκαστος ὅ,τι πολύτιμον ἔχει ἀντικείμενον». Μάζεψαν πολλά δῶρα, καί βγῆκαν μαζί μέ τόν Δεσπότη τους οἱ Καισαρεῖς νά προὔπαντήσουν τόν Ἔπαρχο. Ἦταν ὁμοῦς τέτοια ἡ ἐμφάνιση καί ἡ πειθῶ τοῦ Μ. Βασιλείου, πού ὁ Ἔπαρχος καταπραῦνθηκε, χωρίς νά θελήσει νά πάρει τά δῶρα. Γύρισαν πίσω χαρούμενοι, κι ὁ ἅγιος Βασίλειος πῆρε νά τούς ξαναδώσει τά τιμαλφῆ. Ὁ χωρισμός ὁμοῦς ἦτο δυσχερής, διότι πολλά ὁμοια εἶχον προσφέρει, δακτυλίους δηλαδή, νομίσματα κλπ. Ὁ Βασίλειος τότε σκέφθηκε ἕνα θαυματουργόν τρόπο: Διέταξε νά κατασκευασθῶσι τήν ἐσπέραν τοῦ Σαββάτου πλακούντια (δηλ. μικρές πίτες) καί ἐντός ἐνός ἐκάστου ἔθηκεν ἀνά ἕν ἀντικείμενον, τήν δ' ἐπομένην ἔδωκεν ἀνά ἕν εἰς ἕκαστον Χριστιανόν. Ποῖον θαῦμα! Ἐντός τοῦ πλακουντίου του εὔρεν ἕκαστος ὅ,τι εἶχε προσφέρει! Ἀπό τότε, λέγει ἡ παράδοση, κάθε στή γιορτή τοῦ ἁγ. Βασιλείου κάνουμε κι ἐμεῖς πίτες καί βάζουμε μέσα νομίσματα».

Ὁ Μ. Βασίλειος ὑπῆρξε μεγάλη προσωπικότητα πού δέν ἐξαντλεῖται στά λίγα πού ἀνέφερα πιό πάνω. Ἀλλά ὁ χρόνος εἶναι περιορισμένος καί δέν μπορῶ νά ἀναφερθῶ καί σέ ἄλλα σημεῖα.

Ἡ μορφή τοῦ ἁγ. Βασιλίου

* * *

Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία μέ τήν λατρεία της, τήν θεολογία της, τήν εἰκονογραφία της καί τό συναξάριό της τιμᾶ σέ μεγάλο βαθμό τήν μεγάλη προσωπικότητα τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐν τούτοις ἡ λαϊκή παράδοση καί κυρίως ἡ δυτική –εὐρωπαϊκή καί ἀμερικανική– νοοτροπία παρουσιάζει κατά ἰδιαιτέρο τρόπο τόν Μ. Βασίλειο, δηλαδή ἀπό Μέγα Βασίλειο τόν ἔκανε ἀι-Βα-σίλη, μέ πολλές παραλλαγές.

Ὅταν διαβάση κανεῖς σχετικά κείμενα καί ἀναλύσεις θά διαπιστώσῃ ὅτι ἡ μορφή τοῦ Μ. Βασιλείου ἀλλοιώθηκε στήν Εὐρώπη καί τόν Νέο Κόσμο – Ἀμερική ...

... Στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας ὁ αἰ-Βασίλης ἄλλαξε κάπως μορφή καί ἔγινε ὅπως ἀκριβῶς τόν γνωρίζουμε σήμερα. Σέ αὐτό συνετέλεσε ἡ Κόκα-Κόλα ...

... Ἡ παράδοση σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁ αἰ-Βασίλης περνᾷ μέσα ἀπό καμινάδες γιά νά δώσῃ δῶρα στά παιδιά προέρχεται ἀπό τό ποίημα τοῦ Κλέμεντ Μούρ μέ τίτλο «Μιά ἐπίσκεψη τοῦ Ἁγίου Νικόλα», ὁ ὁποῖος «δανείστηκε τήν ἰδέα τῆς καμινάδας, μαζί μέ τήν ἰδέα τοῦ ἔλκηθρου καί τῶν ὀκτώ ἔλαφιῶν πού τό σέρνουν, ἀπό ἕνα φινλανδικό παραμῦθι».

Ἐν τῷ μεταξῷ, αὐτές τίς ἡμέρες σέ περιοδικά καί ἐφημερίδες διαβάσαμε πολλά παράξενα γύρω ἀπό τόν αἰ-Βασίλη. Τό ἕνα ἀπό αὐτά εἶναι ὅτι ὁ αἰ-Βασίλης ἔγινε «ὑποκείμενο πολιτικῆς ἀντιπαράθεσης καί ὄργανο οἰκονομικῶν συμφερόντων», ὅτι «χωρίζει ἀντί νά ἐνώνει» τούς ἀνθρώπους καί ὅτι «ὁ παγκοσμιοποιημένος Santa Claus» προκαλεῖ «τίς ἀνταντακλαστικές ἀντιδράσεις τῶν τοπικῶν κοινωνιῶν», ἀπό τήν ἄποψη ὅτι πολλά Κράτη διεκδικοῦν, ἐρίζουν γιά τήν καταγωγή τοῦ αἰ-Βασίλη, ἀπό τήν «Γροιλανδία μέχρι τήν Αὐστραλία καί ἀπό τήν Λαπωνία μέχρι τήν Αὐστρία». Καί βέβαια αὐτό συσχετίζεται μέ τό ἐμπόριο, τήν διαφήμιση καί τήν πολιτική. Τό ἄλλο εἶναι ὅτι

ἐφέτος εἶδαμε σέ περιοδικό, ἀλλά αὐτό γίνεται καί ἄλλου, μαζί μέ τόν ἁί-Βασίλη καί ἁί-βασιλοπούλες, γυναῖκες ντυμένες ὡς ἁί-Βασίλιδες. Ἐξί στάρ τοῦ Χόλιγουντ «φόρεσαν τήν κόκκινη στολή καί στάθηκαν μπροστά στό φακό ὅπως μόνο αὐτές ξέρουν». Εἶναι καί αὐτό γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐπομένως ὁ Ἅγιος Βασίλειος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πού εἶναι ἐγγράμματος καί δίνει ὡς δῶρο τήν γνώση, μετατρέπεται στόν Σάντα Κλάους πού δίνει «τήν ἐφήμερη ἡδονή τῆς κατανάλωσης» καί ἔρχεται σέ μᾶς μετονομαζόμενος σέ ἁί-Βασίλη. Δέν εἶναι ἕνα πρόσωπο μέ τά ὑπαρξιακά του ἐρωτήματα καί τίς ἀγωνίες, μέ τήν ἀσκητική του διάσταση, ἀλλά διακρίνεται γιά τήν «προτεταμένη κοιλιά, τά ροδοκόκκινα μάγουλα» καί εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς «καλοπέρασης καί τῆς αἰσιοδοξίας». Εἶναι δέ γνωστόν ἀπό τίς διάφορες μελέτες ὅτι ὅλη ἡ νοοτροπία τῆς Ἀμερικανικῆς κοινωνίας διακρίνεται ἀπό ἕνα κρᾶμα μεταξύ τοῦ πουριτανικοῦ-καλβινιστικοῦ πνεύματος σέ συνδυασμό μέ μερικές ἀπόψεις τοῦ διαφωτισμοῦ καί τοῦ ρομαντισμοῦ, ὅπως ἀπέδειξε διά πολλῶν ὁ Schaeffer. Κατά κάποιο τρόπο ὁ ἀμερικανικός ἁί-Βασίλης εἶναι ἔκφραση αὐτοῦ τοῦ πνεύματος. Αὐτό δέ τό πνεῦμα δημιούργησε διάφορα προβλήματα, μέ τά ὁποῖα θέλησε νά ἀσχοληθῆ ἡ ἐπιστήμη τῆς ψυχανάλυσης, γιατί ἡ ἀπώθηση τῶν ὑπαρξιακῶν προβλημάτων δημιουργεῖ ποικίλες ἀρρώστιες, σωματικές καί ψυχολογικές.

Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Μ. Βασίλειο τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως στόν ἁί-Βασίλη ἀγγλοσαξωνικοῦ τύπου δείχνει τήν ὑποβάθμιση τοῦ πολιτισμοῦ, τήν πορεία ἀπό τήν ὄντολογία στόν εὐδαιμονισμό, τόν ὠφελμισμό καί τήν χρησιμοθηρία. Ὁ ἱστορικός Ντανιελού ἔχει παρατηρήσει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι ἐξετάζοντας τόν κόσμο ἐρωτοῦσαν τί εἶναι τό ὄν καί τί εἶναι τά ὄντα, ἔκαναν, δηλαδή ὄντολογία. Οἱ Ἑβραῖοι ἀπαντοῦσαν στό ἐρώτημα ποιός ἔκανε τόν κόσμο καί ποιός εἶναι ὁ σκοπός του. Οἱ Ρωμαῖοι, καί κατ' ἐπέκταση οἱ Δυτικοί, ἀντίθετα

ἀπό τίς προηγούμενες παραδόσεις, ἐρωτοῦν τί μᾶς χρησιμεύει ὁ κόσμος, δηλαδή ἀναπτύχθηκε ἡ χρησιμοθηρία καί ὁ ὠφελιμισμός. Ὅμως οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας κάνουν λόγο γιά τήν εὐχαριστιακή θεώρηση τοῦ κόσμου.

Ἐάν ἡ πορεία ἀπό τόν Μ. Βασίλειο στόν ἁί-Βασίλη δείχνει τήν ἐπιπεδοποίηση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί τήν ὑποβάθμιση του, ἡ ἀντίστροφη πορεία ἀπό τόν ἁί-Βασίλη τοῦ καταναλωτισμοῦ καί τοῦ εὐδαιμονισμοῦ στόν Μ. Βασίλειο τῆς Ἐκκλησίας δείχνει τήν ἀναβάθμιση τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἀνύψωσή του, τήν πορεία του δηλαδή ἀπό τό πράγμα στήν ὑπόσταση, ἀπό τό ἄτομο στό πρόσωπο. Αὐτό εἶναι τό νόημα τῶν ἐορτῶν. Αὐτό ἄς εὐχθοῦμε πρὸς ἑαυτοῦς καί ἀλλήλους τόν νέο χρόνο.

Ὁ Μέγας Βασίλειος καί ὁ ἁί-Βασίλης

* * *

Ἀπό τόν βίο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου γνωρίζουμε ὅτι ὁ πατέρας του ἦταν δερβίσης, πού ἦταν ἓνα εἶδος μοναχοῦ στόν Μουσουλμανισμό καί μάλιστα εἶχε καί τό ἀξίωμα τοῦ σέχη, δηλαδή ἦταν ἀρχηγός τοῦ δερβισικοῦ τεκέ. Ὅμως, ὁ ἅγιος Ἰωάννης κατάλαβε τήν πλάνη, γι' αὐτό τήν ἐγκατέλειψε καί ἐγινε Χριστιανός.

Αὐτό μᾶς δίνει τήν δυνατότητα νά δοῦμε μέ συντομία τό θέμα τῶν δερβίσηδων σέ σχέση μέ τήν νηπτική παράδοση τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ.

Στόν Μουσουλμανισμό ἀπό τόν 9^ο αἰώνα καί μετὰ ἀναπτύχθηκε μιά ἰδιαίτερη θεολογική κίνηση πού λέγεται σουφισμός καί ἐκεῖνοι πού τήν ἀκολουθοῦν λέγονται σούφι. Διατυπώθηκαν πολλές ἀπόψεις γύρω ἀπό τήν προέλευση τοῦ ὄρου σουφισμός. Μερικοί ἐρμηνευτές ἰσχυρίζονται ὅτι δηλώνει ἐκεῖνον πού ἔχει καθαρὴ καρδιά. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ λέξη σούφι καί σουφισμός προέρχεται ἀπό τήν ἑλληνική λέξη σοφός. Καί ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ λέξη σούφι προέρχεται ἀπό τήν λέξη σούφ πού σημαίνει τό μαλλί καί προσδιορίζει τούς μουσουλμά-

νους εκείνους πού φοροῦσαν χονδρό μάλλινο ράσο, πού ἔδειχνε τήν μετάνοια τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν.

Ἡ κίνηση τοῦ σουφισμοῦ εἶναι ἐπίδραση πού δέχθηκε ὁ Μουσουλμανισμός ἀπό τίς αἰρετικές παραφυάδες τοῦ Χριστιανισμοῦ, κυρίως τῶν Μονοφυσιτῶν, ὅταν ὁ Μουσουλμανισμός ρίζωσε βαθειά στίς κοινωνίες μεταξύ τοῦ Νείλου καί τοῦ Ὠξου. Οἱ σούφι ὀνομάσθηκαν καί δερβίσηδες.

Ὁ σουφισμός εἶναι μιά κίνηση πού ἐπεδίωκε τήν βίωση τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ Κορανίου καί γενικότερα τοῦ Μουσουλμανισμοῦ καί θεωροῦσαν ὅτι τό τσιχάντ εἶναι μιά ἐσωτερική μάχη ἐναντίον τοῦ κακοῦ, ἐνῶ οἱ καθαρόαιμοι μουσουλμάνοι ἐπεδίωκαν τήν ἐξωτερική βίωση τοῦ Κορανίου. Οἱ σούφι προσπαθοῦσαν νά βιώσουν τήν μυστικιστική πλευρά τοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Ἐνας σημαντικός σούφι εἶναι ὁ Ρουμί πού ἔζησε τόν 13^ο αἰῶνα κοντά στό Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αὐτός εἶναι ὁ ἰδρυτής τοῦ Τάγματος τῶν Ὁρχομένων Δερβίσηδων.

Οἱ σούφι ἀναζητοῦσαν στό θεολογικό ὑπόβαθρο τοῦ Ἰσλάμ ἐκεῖνες τίς ὄψεις πού θά τοῦς προσέφεραν μιά πιό ἄμεση ἐμπειρία τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στήν ζωή τους, ἔστω κι ἂν αὐτή ἡ ἐμπειρία ἦταν ἀποτέλεσμα ἐκστατικῶν πρακτικῶν, δηλαδή ἀπομόνωση σέ ἐρημικές τοποθεσίες, νηστεία, ἡ συνεχῆς ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ρυθμικά ἐπαναλαμβανόμενες χορευτικές κινήσεις μέ τήν συνοδεία μουσικῶν ὀργάνων.

Στήν ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ Μουσουλμανισμοῦ παρατηρήθηκαν συγκρούσεις μεταξύ τῶν οὐλεμάδων, πού ἦταν ἐκπρόσωποι τοῦ ἰσλαμικοῦ νόμου καί μιᾶς κοινωνικῆς καί νομικιστικῆς ἐρμηνείας τοῦ Κορανίου, καί τῶν σούφι πού ἦταν ἐκπρόσωποι τῆς μυστικιστικῆς ἐρμηνείας τοῦ Κορανίου. Οἱ οὐλεμάδες ἔχουν καταδικάσει διάφορες σουφιστικές πρακτικές «πού θεωροῦσαν ὅτι προσέγγιζαν ἐπικίνδυνα τόν πανθεισμό καί τόν παγανισμό».

Τέτοιες τάσεις παρατηροῦνται καί μέσα στόν Χριστιανισμό. Ὑπάρχουν μερικοί πού παραμένουν στήν ἐξωτερική τυπι-

κή πλευρά καί ἔρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί ἄλλοι πού εἰσέρχονται μέσα στόν μυστικό κόσμο τῆς ἐμπειρίας καί τῆς σχέσεως μέ τόν Θεό. Ὅμως, ὑπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Ἡ βασική διαφορά εἶναι τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Κατά τήν Ἐκκλησία τό κέντρο τῆς ζωῆς τῆς πίστεως εἶναι ὁ Χριστός πού εἶναι Θεάνθρωπος, τέλειος Θεός καί τέλειος ἄνθρωπος. Στόν Μουσουλμανισμό κέντρο δέν εἶναι κάποιο πρόσωπο, ἀλλά τό Κοράνιο πού ἔχει δοθῆ ἀπό τόν οὐρανό, ἐνῶ μέγας προφήτης εἶναι ὁ Μωάμεθ, ἕνας δέ μικρότερος προφήτης εἶναι ὁ Χριστός.

Ἐπίσης, στό θέμα τοῦ σουφισμοῦ καί τῶν δερβίσηδων ὑπάρχει τεράστια καί χαώδης διαφορά μέ τόν Ὁρθόδοξο Χριστιανισμό. Ἡ νηπτική παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν ἔχει καμμία σχέση μέ τόν σουφισμό, ὅπως τόν βίωναν καί τόν ἐξέφραζαν οἱ σοφί. Κατά τήν Ὁρθόδοξη Παράδοση ἡ ἔκσταση δέν εἶναι ἡ ἀποδέσμευση τῆς ψυχῆς καί τοῦ λογικοῦ ἀπό τό σῶμα, ἀλλά ἡ ἐπιστροφή τοῦ νοῦ μέσα στήν καρδιά· ἡ νοερά προσευχή δέν εἶναι μιᾶ τυπική ἐπανάληψη λέξεων καί φράσεων, ἀλλά ἡ ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Χριστό, μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἡ κοινωνία μέ τόν Χριστό ἐκφράζεται ἀπό τήν νηφάλια μέθη καί ὄχι ἀπό ἐκστατικές χορευτικές κινήσεις τοῦ σώματος, πού πολλές φορές γίνονται καί μέ τήν ἐπήρεια τοῦ οἴνου.

Σαφῶς αὐτές τίς διαφορές μεταξύ σουφισμοῦ καί νηπτικῆς παραδόσεως ἔβλεπε ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ἀφοῦ ὁ πατέρας του ἦταν δερβίσης καί ἐγκατέλειψε τήν σουφιστική παράδοση πού εἶχε διδαχθῆ μέσα στό σπίτι του καί βίωσε τήν νηπτική παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καί ὄχι μόνον τήν ἐγκατέλειψε καί ἐγκολπώθηκε τήν ἀληθινή πίστη, ἀλλά θυσίασε καί τήν ζωή του γιά νά ἐπιβεβαιώσῃ τήν νέα ἀποκαλυπτική ἀλήθεια τήν ὁποία βίωσε.

Τό σημαντικό ἀπό αὐτήν τήν ἐμπειρία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἶναι ὅτι θά πρέπει νά ἐκτιμήσουμε αὐτήν τήν ἐσωτερική πλευ-

ρά τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ νηπιτική παράδοση, ἡ ὁποία ἀναδεικνύει τούς Μάρτυρες καί τούς Ὁμολογητές τῆς πίστεως. Γιατί, ὅταν κανεῖς βίωση τόν Χριστό στήν καρδιά του, τότε μπορεῖ νά δώσει καί τήν καλή μαρτυρία τῆς πίστεώς του.

Ὁρθόδοξη πίστη καί Μουσουλμανισμός

* * *

Ἡ τραγωδία τοῦ πολέμου

Ὁ πόλεμος δείχνει τό μίσος πού ἐπικρατεῖ μέσα στήν ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου, πού συνδέεται ὅπωςδήποτε καί μέ τίς ἐπιθετικές του βλέψεις, καθώς ἐπίσης καί μέ τόν πλοῦτο καί τήν κυριαρχία ἐπάνω στήν κτίση. Ὁ Ἀδελφός Θεός Ἰάκωβος ἐρωτᾷ: «Πόθεν πόλεμοι καί μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καί οὐκ ἔχετε· φονεύετε καί ζηλοῦτε, καί οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθαι καί πολεμεῖτε, καί οὐκ ἔχετε, διὰ τό μή αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· αἰτεῖτε καί οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε» (Ἰακ. δ', 1-3).

Ἐπειτα, ὁ πόλεμος δημιουργεῖ τεράστια προβλήματα στήν κοινωνική ζωή. Διαταράσσει τίς κοινωνικές σχέσεις, αὐξάνει τίς ἐπιθετικότητες, δημιουργεῖ τρομοκρατικές καταστάσεις καί ἐνέργειες, προκαλεῖ τόν θάνατο, ὁ ὁποῖος θάνατος εἶναι μιᾶ διάσπαση τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν ἀγαπωμένων προσώπων ...

... Κάθε πόλεμος εἶναι μιᾶ ἀρρώστια, γιατί εἶναι ἐκδήλωση τοῦ πε-πτωκότος ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος δέν πλάσθηκε ἀπό τόν Θεό γιά νά πολεμᾷ, ἀλλά γιά νά ἔχη ἐνότητα μέ ὄλους καί ὅλα καί νά ἀναπτύσσει τήν ἀγάπη στόν Θεό καί τούς συνανθρώπους του. Ὅμως, ἡ τραγικότητα τῆς πτώσης, δηλαδή ἡ τραγικότητα τῆς ἀπώλειας τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἔφερε στόν κόσμο τούς πολέμους. Ὅποτε, ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει συνεχῶς πολέμους στήν κοινωνική καί ἐθνική του ζωή.

Ἡ ἄρρώστια –ὁ πόλεμος– δημιουργεῖ «πολιτισμούς» πού καί αὐτοί μέ τήν σειρά τους εἶναι ἄρρωστοι. Ἀλλά καί ἡ εἰρήνη εἶναι μιὰ ἀνάπαυλα μεταξύ δύο πολέμων καί αὐτό σημαίνει ὅτι εἶναι μιὰ πρόσκαιρη ἀνάρρωση μεταξύ δύο ἀσθενειῶν. Πόλεμος καί εἰρήνη εἶναι τραγικές ἀνθρώπινες καταστάσεις πού δέν ἀναπαύουν τόν ἄνθρωπο. Οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ εἰρήνη δίνουν νόημα στήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου. Καί αὐτή ἡ κοσμική εἰρήνη δέν ἀναπαύει τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι τό ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἢ ἡ ἀρχή ἑνός ἄλλου ἐπερχομένου πολέμου. Πρόκειται γιά μιὰ πρόσκαιρη ἀνάρρωση ...

... Τό πρόβλημα, λοιπόν, τοῦ πολέμου καί τῆς εἰρήνης εἶναι ὑπαρξιακό καί δέν συνδέεται μόνον μέ εἰρηνικές ἢ πολεμικές κοινωνικές καταστάσεις. Γιά μᾶς τούς Χριστιανούς ἡ εἰρήνη δέν εἶναι μιὰ ἐξωτερική κατάσταση, δέν εἶναι ἡ ἀπουσία τοῦ πολέμου, ἀλλά ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Συγκλονιζόμαστε ἀπό τήν ἄρρώστια καί τήν κακία τῶν ἀνθρώπων, λιώνουμε ἀπό συγκίνηση καί πόνο, ὅταν βλέπουμε ἀθῶα θύματα, μικρά παιδιά νά θυσιάζονται στόν βωμό τῶν διαπλεκομένων συμφερόντων. Τελικά, ὅμως, πιστεύουμε ὅτι ἡ ὑπέρβαση τοῦ θανάτου στά ὄρια τῆς προσωπικῆς ζωῆς δημιουργεῖ τήν ὑπαρξιακή εἰρήνη, ἀφοῦ ὁ θάνατος συνδέεται ἀ-ναπόσπαστα μέ τόν πόλεμο, δοθέντος ὅτι ὁ ὑπαρξιακός θάνατος ὀδηγεῖ τούς ἀνθρώπους σέ πολεμικές συρράξεις καί οἱ πόλεμοι ἀυξάνουν τήν τραγικότητα τοῦ θανάτου.

Πόλεμος καί κοινωνική εἰρήνη εἶναι ἀνθρώπινες καταστάσεις, πού δέν μᾶς γεμίζουν ἐσωτερικά. Οὔτε ἡ κοσμική εἰρήνη μᾶς ἀναπαύει. Ἀναζητοῦμε τήν ὑπαρξιακή εἰρήνη, τήν ὑπέρβαση τοῦ θανάτου, τήν ἔνωσή μας μέ τόν Ἀναστάνα Χριστό.

Ἡ φτώχεια

Τό φαινόμενο τῆς φτώχειας συνδέεται στενώτατα καί μέ τόν

πόλε-μο καί μέ τήν εἰρήνην. Ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, ὁ πόλε-μος εἶναι μιὰ τραγική κατάσταση στήν ζωή τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί ἡ συμβατική εἰρήνη συνδέεται μέ τόν πόλεμο. Δηλαδή, ὁ πόλεμος στίς ἡμέρες μας γίνεται μέ τήν δικαιολογία νά ἔλθῃ ἡ εἰρήνη στίς ἀνθρώπινες κοινωνίες, ἀλλά καί ἡ εἰρήνη δημιου-ργεῖ τίς ἀναγκαῖες συνθήκες γιά τήν ἔναρξη τοῦ πολέμου. Μάλι-στα «πολλοί ὑποστηρίζουν ὅτι καί ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ μιὰ μορφή πολέμου, πού ἀσκεῖται μέ τήν πολιτική καί τήν οἰκονομία». Δη-λαδή, ἡ συσσωρευση πλούτου ἢ δυνάμεως ἀπό μερικούς καί ἀπό μερικά Κράτη, μέ ἐπεκτατικές βλέψεις κλπ., πού σχεδιάζο-νται κατά τήν διάρκεια τῆς εἰρήνης, εἶναι τά γενεσιουργά αἷτια ἑνός μελλοντικοῦ πολέμου, προετοιμάζουν ἕναν πόλεμο. Ἄλλω-στε καί αὐτές οἱ οἰκονομικές πιέσεις δημιουργοῦν τήν πάλῃ τῶν τάξεων, πού εἶναι μιὰ μορφή κοινωνικοῦ πολέμου ...

... Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀντιμετωπίζουν τό θέμα αὐτό μέ διά-κριση καί σύνεση, χωρίς νά κάνουν κοινωνιολογία καί χωρίς νά ἐκφράζουν μόνον μερικές ἀπόψεις. Ἄφ' ἑνός μέν κα-ταφέρονται ἐναντίον τῶν πλουσίων πού συσσωρεύουν ὑλικά ἀγαθά καί αὐτό γίνεται σέ βάρος τῶν συνανθρώπων τους, ἀφ' ἑτέρου δέ προσπαθοῦν νά δώσουν νόημα ζωῆς στούς πτωχοῦς καί τούς πλουσίους, νά δοῦν δηλαδή τήν μεγάλη ἀξία καί σπου-δαιότητα τῆς ζωῆς, τῆς ἀκτημοσύνης καί τῆς ἐλευθερώσεως ἀπό τήν τυραννία τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ...

... Τελικά, ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀπελευθέρωση ἀπό κάθε τυραννία, εἶναι ἡ νοσηματοδότηση τῆς ζωῆς, ἡ ὑπέρβαση τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανά-του, ἡ ὑπαρξιακή βίωση τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀσκητές τῆς ἐρήμου, οἱ στάρεις, ἀπελευ-θερώθηκαν ἀπό κάθε ὑλικό ἀγαθό, ἀνέλαβαν τήν ἐκούσια πτω-χεῖα, ἀλλά αὐτό τό ἔκαναν γιατί ἀπολάμβαναν τόν πνευμα-τικό πλοῦτο, πού εἶναι ἡ πληρότητα τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Στήν παράδοσή μας καί στό Ἅγιον Ὅρος, ἀλλά καί στούς στάρεις τῆς Ρωσσίας, βλέπουμε αὐτήν τήν πραγματικότητα, ὅπως τήν

περιέγραψαν, εκτός από τά Γεροντικά, καί τά Συναξάρια καί αὐτοί οἱ λογοτέχνες μας, ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης καί ὁ Ντοστογιέφσκι.

Ὁ πόλεμος καί ἡ φτώχεια εἶναι δύο μεγάλα κοινωνικά καί ἀνθρωπολογικά προβλήματα, κυρίως ὅμως εἶναι θεολογικά προβλήματα, ἀφοῦ ἔχουν σχέση μέ τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου καί τήν διατάραξη ὅλων τῶν καλῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, μέ τόν ἑαυτό του, μέ τόν πλησίον του καί μέ τήν κτίση. Στήν ἀρχή τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου ἐγινε ἡ διάσπαση τοῦ προσώπου, τῆς ὁποίας τά ἀποτελέσματα εἶναι φοβερῶτερα ἀπό τήν διάσπαση τοῦ ἀτόμου. Δημιούργησε τρομακτικές καί συγκλονιστικές ἀνακατατάξεις.

Προσβλέπουμε πάντα στήν ἀταξική κοινωνία, ὅταν θά ἀποκατασταθοῦν αὐτές οἱ σχέσεις καί αὐτή ἡ κοινωνία θά ἐπιτευχθῇ μέ τήν Δευτέρα ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. Ὅμως, ὅσοι βιώνουν τά ἀγαθά τῆς πρώτης ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία, προαπολαμβάνουν ἀπό τώρα μερικές ἀκτίνες αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Ζώντας σέ μιά ἀνισόρροπη καί τεταραγμένη κοινωνία, στήν ὁποία κυριαρχεῖ ὁ κόσμος τῆς πτώσεως καί τῆς φθορᾶς, στήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι ἐπενδύουν στούς δερμάτινους χιτῶνες, ἀκόμη καί στούς πολέμους μέ ἰδεολογικούς ὀραματισμούς καί οὐτοπιστικές ἰδεολογίες, δηλαδή στήν εἰρήνη καί στήν ἐλευθερία, πού δέν ἔχουν ἀντίκρισμα πνευματικό, ἀναζητοῦμε τήν εἰρήνη τοῦ προσώπου καί τόν πνευματικό πλοῦτο τοῦ προσώπου· ζῶντες μέσα στήν Ἐκκλησία τό ἀπολυτρωτικό ἔργο τοῦ Χριστοῦ πού ἔχει συνταρακτικές ἀνθρωπολογικές συνέπειες, ἀλλά στήν συνέχεια καί κοινωνικές, ἀναζητοῦμε μέ πόθο, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «τῶν σαλευομένων τήν μετάθεσιν ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνη τά μή σαλευόμενα» (Ἐβρ. ιβ', 27).

Πόλεμος καί φτώχεια